

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЛІДЕРА ЯК ЧИННИК
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ****FOREIGN POLITICAL IMAGE OF UKRAINE AND ITS LEADER AS A FACTOR
OF ENSURING NATIONAL SECURITY OF THE COUNTRY****Лісовський В.М.,***кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та конституційного права
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*

У статті визначено сутність означеного феномена «зовнішньополітичний імідж держави України та її лідера» у реаліях сучасної політичної комунікації. Особлива увага спрямована на формування іміджу Української держави в умовах війни з Росією та визначені основні проблеми, котрі сьогодні існують у сфері національної безпеки в питаннях протидії можливим загрозам з боку агресора. У зв'язку з цим з'ясовано, що іміджевий поступ країни та її лідера потребує постійного підтримання зовнішньополітичними рішеннями та пошуку відповідної нової парадигми державного управління національною сферою суспільства. Проаналізовано також фактори й функції створення позитивного брендингу Української держави на міжнародній арені. Звернута увага на різні сценарії виборчого процесу. У кінці ХХ століття політики зіткнулися з ефектом багаторазового розмноження гласності всіх їхніх дій та рішень, з «ефектом лінзи», де роль власне збільшувального скла зіграли засоби масової інформації та комунікації. Водночас у ХХІ столітті роль іміджу політичного лідера багаторазово зросла, який став «найефективнішим способом роботи з масовою свідомістю», виконуючи функцію «переведення масової свідомості на автоматичні реакції». Це робота з абсолютно новою цільовою аудиторією, молоддю, котра виявилася рушійною силою виборів 2019 року. Цим і переміг Зеленський ставши президентом України. Водночас автором звернута увага на розуміння та впевненість, що імідж є не лише ефективним засобом впливу на маси, а й форматом, що дозволяє оптимізувати ролі та стратегії політичного лідера. Не маючи «достатнього» політичного досвіду президент Володимир Зеленський на сьогоднішній день зіткнувся з війною свого народу проти своїх братів, яку треба припинити. Як це зробити, ось в цьому, на наш погляд, і є імідж Президента. Позиціонування України у світі та її репутація в очах світової спільноти є тим основним напрямком іміджу президента, який дозволяє просувати державні національні інтереси на міжнародній арені.

Ключові слова: глобалізація, держава, влада, політичні стратегії.

The article identifies the essence of this phenomenon «foreign political image of the state of Ukraine and its leader» in the realities of modern political communication. The formation of the Ukraine's image in the war with Russia and identification of the main problems that exist today in the field of national security in combating possible threats from the aggressor are in the focus of special attention. In this regard, it was clarified that the image progress of the country and its leader needs constant support by foreign policy decisions and the search for a new paradigm of public administration in the national sphere of society. The factors and functions of creating a positive branding of the Ukrainian state in the international arena and the different scenarios of the election process are analyzed. At the end of the 20th century, politicians faced the effect of multiplying the publicity of all their actions and decisions, with the «lens effect», where the role of the actual magnifying glass was played by the media and communication. At the same time, in the 21st century, the role of the political leader image has multiplied, becoming «the most effective way to work with the mass consciousness», performing the function of «switching the mass consciousness into automatic reactions». This is a work with a completely new target audience, young people, who proved to be the driving force behind the 2019 elections. This is how Zelenskyi won by becoming the President of Ukraine. At the same time, the author draws attention to the understanding and confidence that the image is not only an effective means of influencing the masses, but also a format that allows you to optimize the roles and strategies of a political leader. Lacking «sufficient» political experience, the President Volodymyr Zelenskyi has so far faced the war of his people against the brothers, which must be stopped. In our opinion, this is the image of the President. Ukraine's position in the world and its reputation in the eyes of the world community is the main direction of the president's image, which allows to promote national interests in the international arena.

Key words: globalization, state, power, political strategies.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі глобалізаційних процесів у світі, Україна зіткнулася з проблемою цивілізаційного виживання, зумовленого геополітичним, ідеологічним, інформаційно-психологічним протистоянням між провідними державами світу. Нанашу думку, витоки кризисів світі, що глобалізується, і в Україні як його частині, потрібно шукати не тільки в економічній, політич-

ній та інформаційній сферах. Не меншою з цих позицій уваги є і духовна культура, яка піддається сьогодні корінній зміні ціннісних орієнтирів у свідомості та поведінці людей, що стоять перед проблемою тотальної віртуалізації світу. У теорії інформаційного суспільства висувається проект «глобально-електронної цивілізації», створений з урахуванням синтезу телебачення, комп'ютерів і енергетики. Для вироблення об'єктивної оцінки, необхідний аналіз безлічі факторів та обставин,

що впливають на формування внутрішньої та зовнішньополітичної стратегії держави. Одним із таких факторів є образ країни, важлива частина якого національний та міжнародний імідж політичного керівництва. Позитивний імідж, заснований на послідовному позиціонуванні реальних досягнень держави у ключових сферах життєдіяльності, культурної та історичної спадщини нації, наукового, спортивного, туристичного потенціалу країни, є необхідною умовою визнання авторитету Української держави у світі. На сьогодні імідж України формується в конкурентному середовищі, де в умовах глобалізації для будь-якої країни, що не належить до «золотого мільярда» людства, перманентно існує небезпека глибокої соціокультурної кризи, що пов'язана з експансією зовнішніх та внутрішніх загроз для національної безпеки, які, як правило, мають духовно-практичний характер негативних властивостей. Ці загрози в бутті так званої наздоганяючої цивілізації реально виявляються в нав'язуванні «чужого» способу життя, наступі на ментальну ідентичність, перенасичення публічної сфери деструктивною інформацією, що неминуче тягне за собою дезорієнтацію свідомості та поведінки людей у повсякденному житті. Це проявилось особливо під час захоплення Росією Криму та ведення бойових дій на Сході України. Крим без правового дозволу України односторонньо незаконно був включений до складу Росії на правах суб'єкта Російської Федерації 18 березня 2014 р., а на території Донецької та Луганської областей були створені Донецька народна республіка або «ДНР» та Луганська народна республіка «ЛНР» – невизнані українською державою та самопроголошені терористичні квазідержавні утворення. Постановка питання про співвіднесеність формування іміджу політичного лідера та легітимації політичної влади в сучасному українському суспільстві набуває особливої актуальності. Розробка акмеологічної концепції розвитку іміджу політика обумовлена новою політичною ситуацією, що склалася на початку XXI століття в Україні, гостро поставила питання про професіоналізм і компетентність суб'єктів, що реалізують владу в суспільстві. Необхідний пошук найбільш оптимальної моделі формування позитивного іміджу політичних лідерів суттєво змінився з появою у 2019 році нового президента Володимира Зеленського, який в основу своєї роботи поставив принцип «ближче до народу та бути з народом». Тобто розпочався курс на викорінення різних форм етносепаратизму та зосередження зусиль суспільства на протидію процесам дезінтеграції країни. При розробці шляхів та методів модернізації держави перед президентом та урядом країни постало питання: яку політичну систему потрібно створити, щоб державна влада змогла найефективніше сприяти роз-

витку країни? Демократичні перетворення в нашій країні, сприяли відмові від командно-адміністративних методів управління. На зміну їм прийшли методи, засновані на переконанні та інших засобах соціально-психологічного впливу. Серед цих засобів важливе місце посідає імідж керівника, спеціаліста, державного службовця. Будучи одним із потужних засобів соціального впливу, імідж одночасно з цим виконує і функцію самовираження, самопрояву суб'єкта, що відображається в ньому, а також тісно пов'язані з нею функції самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення. Завдання використання привабливого зовнішньополітичного іміджу України як найважливішого фактора успіху нашої країни на міжнародній арені сьогодні поставлена Президентом В. Зеленським до пріоритетних завдань зовнішньої політики. На економічному форумі у Давосі Президент Володимир Зеленський вперше заявив перед світовими лідерами про розбудову нової національної та світової економічної безпеки [2]. 23 серпня 2021 року в Києві відкриваючи саміт Кримської платформи у своїй промові Президент України зазначає: «Нашу територію анексувала Росія, держава, котра є членом Ради Безпеки ООН. Кримський півострів перетворився на «порохову діжку». Кримська платформа має стати центром вироблення й ухвалення ключових міжнародних рішень щодо Криму [15]. Аналізуючи сценарії розвитку глобальних проблем сучасності, президент Володимир Зеленський на 76 сесії Генасамблеї ООН дуже влучно прокоментував слова Президента РФ Володимира Путіна, сказані в Мюнхені у 2007-му та на Генасамблеї ООН у 2015 р. «Любая война может привести к обрушению всей архитектуры международных отношений. Это будет мир, в котором вместо коллективной работы будет главенствовать эгоизм, мир, в котором будет всё больше и больше диктата, и всё меньше равноправия, меньше реальной демократии и свободы. Ведь что такое государственный суверенитет? Это прежде всего вопрос свободы, свободного выбора своей судьбы для каждого человека, для народа, для государства». Цією промовою Російського президента, президент України Володимир Зеленський, застерігає уже не перший раз лідерів держав світу, що будь-яка війна сьогодні – це найбільша загроза всій цивілізації. Що у світі більше ніхто не чувається в безпеці, і не може захватитися за міжнародним правом, як за кам'яною стіною [3]. Під час виступу на форумі «Україна 30 – Міжнародна політика» у Києві Президент Володимир Зеленський знову звертає увагу лідерів країн на глобальні та регіональні конфлікти в сучасному світі, кількість яких тільки зростає, а окремі держави нав'язують підходи до міжнародних взаємин, що в результаті порушує глобальний правопорядок [4]. Президент Володимир Зеленський

під час зустрічей на високому рівні з лідерами країн світу, постійно робить спробу змінити формат проведення заходів в більш нормативно – правову площину, «тобто не зустрілися та розійшлися» а відкрито поговорити про світові проблеми, які сьогодні треба негайно вирішувати. І одна з головних проблем – це відкрита агресія Росії проти України, яка може втягнути весь світ у військовий конфлікт. Про це свідчить проведення різних форматів переговорів та зустрічей з Росією на високому рівні, котрі не дають позитивного результату. Під час переговорів президента США Джо Байдена та президента Росії Володимира Путіна – на заяву Путіна щодо можливого входження України до НАТО, Байден відповів: «Україна є суверенною державою, до кого хоче, до того й приєднується. Це абсолютно утопічна ідея, що можна якимось чином змусити не розширюватись НАТО» на що Росія ще більше посилила скупчення військових формувань біля українських кордонів. Президент Сполучених Штатів Америки Джо Байден особисто попередив президента Росії Володимира Путіна, що «США та союзники відповідатимуть сильними економічними та іншими заходами у разі військової ескалації». Як повідомив «Голос Америки», генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг відкинув концепцію «сфери інтересів» Росії і закликав поважати суверенні права України щодо членства в НАТО. Підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу держави, який затверджений Верховною Радою України і підтриманий більшістю населення країни, на сьогодні є основним та незмінним. Але Росія поставила країнам світу свій ультиматум стосовно входження України у євроатлантичні структури і разом з Республікою Білорусь, вирішили на Сході Європи створити так званий незаконний «форпост» шляхом обозначення території так званими «Червоними лініями». Російський лідер заявив, що «червоні лінії» – це створення загроз для РФ з території України у випадку розширення інфраструктури НАТО на територію України. Де ці «червоні лінії», що вони перетинають, ніхто не знає? Відомо тільки одне, що цими лініями Путін обгороджує територію, яку він вважає своїм життєвим простором, проникати в який нікому не дозволяється [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Глобалізаційні процеси, що залучають Українську державу в нові геополітичні виміри надихнули нове керівництво країни створити сучасну нормативно – правову базу, котра була б спрямована на зміцнення національної безпеки держави та відповідала міжнародним стандартам. Базовими нормативно-правовими

документами із зазначеної проблеми стали, зміни до Конституції України [7]. (Конституція України, 1996), та новостворені Закони України «Про національну безпеку України» та «Про оборону України» – які визначили основні державні принципи національної безпеки і оборони, гарантії кожному громадянину захист від внутрішніх і зовнішніх загроз та реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північно-атлантичного договору [5;6]. Відповідно до вищезгаданих документів, президент України затвердив низку указів у сферах національної безпеки і оборони, які спрямовані на захист України та визначають зовнішньополітичний курс держави. Стратегічний оборонний бюлетень України, що став символічним статутом оборонної політики держави та об'єднав основні напрями реалізації воєнної політики України, стратегічні цілі та очікувані результати розвитку сил оборони [11]. Стратегія національної безпеки України: «Безпека Людини – Безпека Країни», яка визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України [11]. Стратегія воєнної безпеки України: «Воєнна безпека – Всеохоплююча оборона» визначає систему поглядів на причини виникнення сучасних воєнних конфліктів і підготовку держави до захисту державного суверенітету та територіальної цілісності [12]. Стратегія кібербезпеки України визначає загрози Україні та забезпечення умов для безпечного функціонування кіберпростору держави [13]. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, в основі якої є утвердження її у світі як сильної та авторитетної європейської держави, здатної забезпечити сприятливі зовнішні умови для стійкого розвитку, відновлення територіальної цілісності, протидії агресії Російської Федерації і реалізації курсу на набуття повноправного членства в ЄС та в НАТО [14].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у виявленні основних проблем формування іміджу України в умовах становлення глобального інформаційного суспільства та побудові ефективної моделі внутрішнього та зовнішнього інформаційного простору як основи забезпечення іміджу держави та її лідера. Для досягнення поставленої мети проаналізовано взаємозв'язок та взаємозалежність зовнішньополітичного іміджмейкінгу – з особливостями національної специфіки, політичної психології та культури, співвідношення в іміджі національного та глобального. Виявлено основні проблеми, що стоять перед Україною у сфері покращення сприйняття її лідерів за кордоном.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Не буде перебільшенням констату-

вати, що феномен іміджу держави та її політичного лідера упродовж практично всієї історії був предметом пріоритетної уваги дослідників влади, політики та управління. Якою б не була міра продуманості політичного іміджу, його успішність не може бути гарантована, тому що навіть найдосконаліше конструювання не здатне врахувати прояв спонтанності та ірраціональності, властивої людській природі. Загалом інтерпретація поняття «імідж» філософськими науками має специфічний характер. Видатні мислителі різних епох розглядали імідж у взаємозв'язку з: 1) образом лідера; 2) характеристикою влади; 3) описом держави. Упродовж існування суспільства фактор іміджу справляв суттєвий вплив на політичні процеси. Саме цим зумовлений той факт, що до проблеми образу ідеального государя, держави так чи інакше зверталось багато мислителів. Найбільш значущими щодо цього були ідеї таких видатних філософів, як Аристотель, Сенека, Н. Макиавеллі, Ж. Руссо, Г. Лебона та багатьох інших, у яких наведено науково-прикладне обґрунтування практичної цінності цього феномена [1]. У зарубіжній соціальній психології також можна знайти певні підстави для вироблення теоретичних підходів до дослідження явищ іміджу, зокрема такі, як вивчення соціальної категоризації (З. Фрейд, М. Лацарус, Дж. Тернер, Г. Теджфел та ін.); дослідження соціальних уявлень (С. Московісі Х. Штейнталь та ін.); ідеї та підходи символічного інтеракціонізму (Г. Блумер, Дж. Мід, Т. Шибутані та ін.), у контексті яких представляється плідним розгляд символічної природи іміджу та фундаментального значення соціальної взаємодії; теорія соціального впливу (Ф. Зімбардо, С. Мілгрем, Р. Чалдіні та ін.); теорії навчання (А. Бандура, Б. Скіннер, Дж. Роттер та ін.); теорії мотивації (Ф. Герцберг, Д. Макклелланд, А. Маслоу). З погляду масової свідомості імідж досліджували М. Вебер, Еге. Дюркгейм та ін. Аналізом проблем існування політика у громадському просторі займалися Т. Адорно, Х. Арндт, І. Гофман, М. Луман, Б. Макнейр, Ч. Мілс, Р. Сеннет та ін. К. Болдінг, П. Полотно, М. Спруг, Р. Джервіс, М. Котам, Х. Ларсен, які аналізували національний образ, у тому числі стосовно міжнародних відносин. Популярність у США, та й у світі заслужили роботи наступних авторів: Д. Морріса, Дж. Наполитана, Х. Мелчоу, Ф. Пласера та Г. Пласера, П. Берда, Ж. Сегела.

Теоретико-методологічні проблеми формування та розвитку інформаційного суспільства, що відіграють важливу роль у розумінні механізмів сприйняття та динаміки іміджів у сучасних умовах, розглянуті у фундаментальних роботах вітчизняних авторів, серед яких виділимо праці К. Ващенко, М. Головатого, В. Гошовської, Б. Кухти, А. Пахарєва, Л. Пашко, В. Бебика та ін. Більш практичний підхід, пов'язаний з вивченням

управління суспільними зв'язками, способами на сприйняття спостерігається у роботах Г. Почепцова, С. Блека, А. Приятельчука, О. Траверсе, М. Цюрупи, П. Шляхтуна, та ін. Про національні архетипи, ціннісна динаміка масової політичної свідомості, культурні моделі, що формують безпосередні очікування народу по відношенню до своїх правителів складають праці українських вчених таких як Б. Буяк, С. Держановська, В. Дубінська, А. Приятельчук, Р. Сторожева та ін [8].

Таким чином, визначення специфіки зовнішньополітичних іміджів держави та її лідера вимагає уточнення змісту цілого ряду взаємопов'язаних понять: «імідж», «політичний імідж», «імідж політичного лідера», «імідж держави» та «зовнішньополітичний імідж держави», оскільки лише на основі теоретичної концептуалізації цих понять, можна показати особливу якість категорій, які є предметом аналізу у цій статті. Імідж (англ. Image – образ) – сформований у масовій свідомості емоційно забарвлений образ. Іміджелогія – це сучасна наука про формування професійного іміджу, про технології самопрезентації, без чого неможливий успіх в будь-якій професійній сфері діяльності. Імідж політичний – образ, що цілеспрямовано формується й покликаний справити емоційно-психологічний вплив на певних осіб з метою популяризації, політичної реклами і т. ін. Імідж держави – це цілеспрямовано сконструйований образ держави, який охоплює комплекс об'єктивно взаємопов'язаних між собою характеристик державної системи на основі стереотипів суспільної свідомості за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Зовнішньополітичний імідж держави – це комплекс уявлень про цю державу, які формуються у зовнішньому середовищі [9].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Натомість, розробка засад стратегії національної безпеки відповідно до національних інтересів, базових геополітичних і зовнішньополітичних пріоритетів є сьогодні одним з найважливіших завдань України. Однозначне вирішення геополітичної дилеми – повернення до європейського цивілізаційного простору як повноправного суб'єкта євроатлантичної геополітики, це сьогодні єдино логічний вибір для українського народу. Після зламу «біполярної» системи міжнародних відносин формується новий світовий порядок, відбуваються докорінні зміни у світовій політиці. З'явилася ціла група країн, які здійснюють складні ринково-демократичні реформи, системні перетворення суспільства (до цієї групи входить і Україна). Цілком очевидно, що якщо держава з тих чи інших причин не зможе належним чином подбати про власний імідж, або пасивно реагуватиме на мож-

ливі шкідливі для його іміджу кампанії, то вона опиниться на узбіччі процесів глобалізації, втратить можливості відкривати перспективи взаємовигідного співробітництва та міжнародної інтеграції. Все більшого значення в сучасному взаємопов'язаному світі набуває зовнішньополітична складова іміджу державного лідера, що представляє свою країну на міжнародній арені. Намагаючись відповідати вимогам міжнародного права, цінностям, що обстоюються міжнародними організаціями, державні лідери так чи інакше вбирають у себе ідеї демократії та прогресу, стають їх провідниками у своїх країнах (невідповідність зовнішньополітичної та внутрішньополітичної поведінки лідера тієї чи іншої держави викликає засудження світової спільноти, сприймається як неповага до інших її членів).

Водночас проблеми, з якими стикається Україна при вирішенні цих питань, є досить серйозними та масштабними. Зазначимо, насамперед, відсутність концептуальної основи, зокрема у вигляді офіційних документів, що визначають зміст іміджевого образу України. З іншого боку, процеси демократизації призвели до руйнації зовнішньополітичного пропагандистського апарату. У державній інформаційній політиці Української держави проблема іміджу країни на міжнародній арені виявилася витісненою на периферію.

На наш погляд, для формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені необхідне створення у складі Міністерства інформації України спеціальної структури з управління іміджем, до завдань якої входить формування, координація та реалізація іміджевої політики країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Буяк Б.Б. Феномен лідерства в історико-філософській ретроспективі./ Гуманітарний вісник. 2015. № 36. С. 238–253.
2. Виступ президента України Володимира Зеленського на саміті «Кримська платформа», 23 серпня 2021 року. <https://ua.krymr.com> > kryms.
3. Виступ президента України *Володимира Зеленського* на 76-й сесії Генеральної Асамблеї ООН – 23 вересня 2021р. <https://www.president.gov.ua> .
4. Виступ Президента України Володимира Зеленського на форумі «Україна 30 – Міжнародна політика» 5 липня 2021року. <https://www.president.gov.ua> >
5. Закон України «Про національну безпеку України»./Відомості Верховної Ради. № 1702-IX.16.07.2021
6. Закон України «Про оборону України»(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 16.07.2021, № 1702-IX) <https://uk.wikipedia.org> > wiki
7. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року./ Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141.
8. Політичне лідерство: навч. посібник. авт. кол.; за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко. Київ : НАДУ, 2013. 300 с.
9. Політологічний енциклопедичний словник./ уклад. Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х.: Право, 2015. 816с.
10. Сім червоних ліній Путіна «Газета День» 2 грудня 2021року. <https://day.kyiv.ua> > suspilstvo
11. Указ президента України № 392/2020 від 14 вересня 2020 року «Стратегія національної безпеки України – Безпека Людини – Безпека Країни». <https://www.president.gov.ua> >
12. Указ Президента України № 121/2021 «Стратегія воєнної безпеки України – Воєнна безпека – Всеохоплююча оборона». <https://www.president.gov.ua> >
13. Указ Президента України № 447/2021 «Стратегія кібербезпеки України». <https://www.president.gov.ua> >
14. Указ Президента України № 448/2021 «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». <https://www.president.gov.ua> >
15. Форум в Давосі. Виступ Президента Володимира Зеленського. 22.01 2020 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: [//nv.ua](https://nv.ua) > ukr > ukraine > politics > forum-v-d.